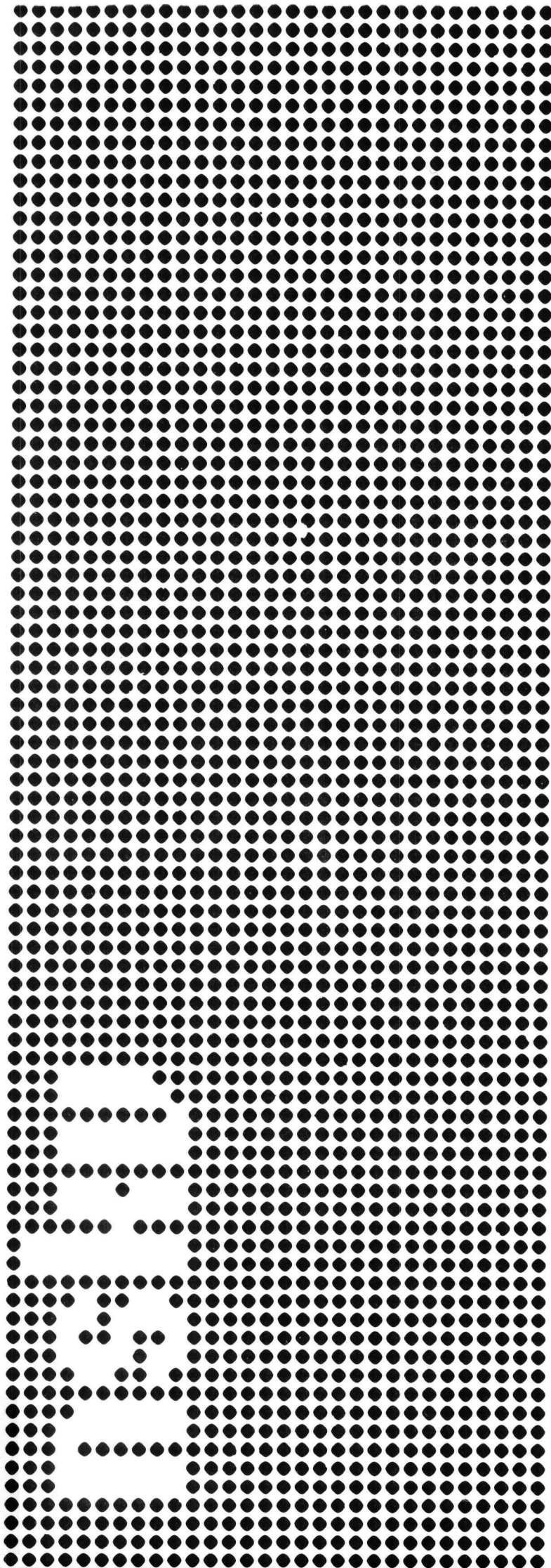

77-018

VERZOR-
GINGS-
STRUK-
TUUR

81539

BMS001004403
S1539
Grupe Literatur

**kommentaar van de nskv op het advies
'verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming'**

3

81539

KOMMENTAAR VAN DE NSKV OP HET ADVIES

'VERZORGINGSSTRUKTUUR KUNSTZINNIGE VORMING'

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243736/243737/243738/243739

Nederlandse Stichting voor Kunstzinnige Vorming
Muurhuizen 9, Amersfoort, telefoon 033 - 17343

1. TER INLEIDING

Het 'Advies Verzorgingsstructuur Kunstzinnige Vorming' verdient in overwegende mate waardering. Waardering in de eerste plaats omdat het mogelijk is gebleken voor dit beleidsterrein een advies uit te brengen, dat wordt gedragen door vertegenwoordigers van zowel de Onderwijs- als de CRM-wereld en waarin tevens de meest direkte belanghebbenden nauw betrokken zijn geweest. Het stuk dat hiervan het resultaat is draagt op tal van plaatsen de sporen van intensieve discussies op grond van bestaande tegenstellingen die tenslotte vaak zijn uitmond in redelijk aanvaardbare compromissen. Juist omdat de NSKV in het verleden nogal eens standpunten heeft ingenomen, die niet algemeen werden gedeeld, hechten wij eraan thans te kunnen vaststellen, dat wij op hoofdpunten met de bereikte compromissen akkoord kunnen gaan, zij het in het ene geval met meer instemming dan in het andere. De uitgangspunten, zoals verwoord in paragraaf vier, worden door ons onderschreven; de ingewikkelde kwestie van kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening is bevredigend geformuleerd. Ook de uitsplitsing van functies, zoals beschreven in bijlage I, is helder en de verdeling in landelijke en regionale taken biedt genoeg aanknopingspunten om konstruktief op door te denken. De gegevens over de spreiding in bijlage II bieden een goed inzicht in de bestaande situatie en ook de overige gegevens in bijlage III zijn bruikbaar. Tenslotte hebben wij in grote lijnen waardering voor de procedure zoals deze tot dusver is gevolgd. In het hiernavolgende willen wij nog enige suggesties geven voor het vervolg erop.

Hoewel wij derhalve in belangrijke mate positief staan tegenover het advies, zijn wij niet zonder kritiek. De verwoording daarvan is bedoeld als een konstruktieve bijdrage aan de verdere gang die dit advies zal moeten maken.

Ons kommentaar valt in drie rubrieken uiteen. In paragraaf 2 maken wij enkele inhoudelijke kanttekeningen; in 3 komen de wat meer structurele kanten aan de orde; in paragraaf 4 geven wij enkele suggesties van procedurele aard.

Tenslotte achten wij het wenselijk dat de realisering van het advies na de fasen van discussie, becommentariëring en mogelijke bijstelling met voortvarendheid ter hand zal worden genomen.

2. KANTTEKENINGEN BIJ DE INHOUD

2.1. Een samenhangend beleidsplan blijft nodig

Een van de belangrijkste bezwaren die tegen het advies ingebracht kan worden betreft een zaak, die niet direkt aan het advies zelf of de verantwoordelijke adviesgroep te wijten is, maar gaat vooral de voor de kunstzinnige vorming verantwoordelijke bewindslieden aan. Bedoeld is het ontbreken van een integraal beleidsplan voor de kunstzinnige vorming. In de beleidsvoornemens van de minister van Onderwijs en Wetenschappen wordt de kunstzinnige vorming op tal van plaatsen als een van de prioriteiten genoemd, niet in het minst in bijvoorbeeld de Contourennota.

In de nota 'Kunst en Kunstbeleid' van de minister van CRM wordt dezelfde prioriteit aangewezen. Desondanks is er geen initiatief

genomen om een integraal beleidsplan voor de kunstzinnige vorming te ontwerpen, waarin de hele problematiek in zijn onderlinge samenhang geschetst wordt en voornemens voor een gezamenlijk beleid geformuleerd worden. Doordat beide ministers nu wel in gedeelde verantwoordelijkheid een verzorgingsstructuur voor de kunstzinnige vorming (doen) ontwikkelen wordt in feite in de achterste linies van het veld begonnen: de Derde-Lijns-Voorzieningen zoals het jargon wil. Dit (voorlopige) structuurplan zal in ieder geval rechtstreeks in verband worden gebracht met een (toekomstig) beleidsplan.

Een beleidsplan zou zijn startpunt dienen te vinden in de vraag wat er in de directe praktijk aan wensen, noden en behoeften leven. Wat moet de inhoud en plaats van de kunstzinnige vorming zijn in basis- en voortgezet onderwijs, in klub- en buurthuizen, in vormingswerk, volkshogescholen en gespecialiseerde instituten? Welke doelgroepen worden wel, onvoldoende of zelfs geheel niet bereikt? De antwoorden op deze en andere vragen zouden richtinggevend dienen te zijn voor een verzorgingsstructuur op plaatselijk, regionaal en landelijk nivo. Het ontbreken van een dergelijk beleidskader is er de oorzaak van dat in het advies onduidelijkheden voorkomen die in de praktische uitwerking ervan evenzovele 'kwesties' kunnen worden. Bijvoorbeeld de vraag welke processen van kunstzinnige vorming met voorrang bevorderd moeten worden. De nota onderkent, dat kunstzinnige vorming als eigen 'vakgebied' èn als 'middel in bredere vormingsprocessen' opgevat kan worden. Wie de praktijk van deze verschillende verschijningsvormen van de kunstzinnige vorming kent, weet dat beide om een andere aanpak van ontwikkeling vragen. Daaraan ligt ten grondslag de keuze die men wenst te doen voor doelgroepen en werkterreinen en de daarop afgestemde wijze van inhouds- en methodiekontwikkeling. Praktieser gezegd, het integreren van kunstzinnige vorming in het lager beroeps-onderwijs vraagt om andere voorzieningen dan de verbetering van het onderwijs aan muziekscholen. Wordt dit niet onderkend, ook in de structuur, dan ontstaat daarover onderlinge strijd en bestaat het gevaar dat de ene vorm de andere verdringt.

Het ontbreken van een samenhangend beleid heeft ook tot gevolg dat een op elkaar afgestemde departementale structuur ontbreekt, waarbinnen de kunstzinnige vorming als ongedeeld beleidsterrein van de ministeries van O&W en CRM tot ontwikkeling kan komen. Als er in het veld van onderwijs en vorming een verzorgingsstructuur wordt gebouwd, die niet kan aansluiten op een parallelle structuur op departementaal nivo, dan blijft de kans bestaan, dat de kunstzinnige vorming heen en weer geschoven wordt tussen beide ministeries, zonder werkelijk vaste voet aan de grond te krijgen.

Hiermee hangt nauw samen de financieringsvraag. In het advies wordt daarover niet gerept. De NSKV kent het probleem uit haar eigen praktijk. Het komt regelmatig voor dat het ministerie van CRM, begrijpelijk, bezwaren heeft tegen het financieren van onderwijsprojecten, terwijl het ministerie van O&W bijna geen mogelijkheden biedt om kunstzinnige vormingsprojecten te financieren. Er zou daarom vanuit beider verantwoordelijkheid voor een deel van het geheel een dubbele geldstroom moeten komen; deze zou verankerd dienen te worden in een gezamenlijk geformuleerd en derhalve gedragen beleid. Alleen ambtelijk overleg, hoe prijzenswaardig dit de laatste jaren ook op gang is gekomen, is daarvoor onvoldoende en ook de AKU-nota kan deze problemen niet oplossen. Voor de korte termijn pleiten wij voor een

een platform, dat als brug funktioneert tussen O&W en CRM en dat op departementaal nivo de belangrijkste taken uitvoert die voortvloeien uit de konstruktie van een verzorgingsstructuur.

Tenslotte dringen wij er bij beide ministers wederom op aan initiatieven te nemen om tot een gezamenlijk beleidsplan voor de kunstzinnige vorming te komen, zoals wij overigens ook in het kommentaar op de kunstnota al deden.

2.2. Steunfunctie en uitvoering gescheiden

Met het voorgaande hangt nauw samen het ontbreken in het advies van een beleidsperspektief op langere termijn, afgestemd op de ontwikkelingen zoals deze thans in breder verband aan het ontstaan zijn. Wel is de samenhang benadrukt met de verzorgingsstructuur van het onderwijs, vooral in relatie met de leerplanontwikkeling en schoolbegeleiding. Maar er is nauwelijks zicht geboden op of verbinding gelegd met ontwikkelingen zoals deze in de CRM-sfeer in gang zijn en die ook voor de kunstzinnige vorming richtinggevend zullen zijn. In de eerste plaats is er de Kaderwet Specifiek Welzijn, waarvan te begrijpen zou zijn, dat men deze nog te ver weg vindt, maar enige verwijzing ernaar zou zeker op zijn plaats geweest zijn. Ook de denkbeelden die in de Commissie Bevordering Plaatselijke Edukatieve Netwerken zijn/worden ontwikkeld over edukatieve netwerken en edukatieve centra ontbreken volledig; en dat is niet goed te begrijpen. Voor het beter op elkaar afstemmen van de bestaande edukatieve voorzieningen en het voorkomen van verdergaande versnippering op het terrein van edukatie zou het noodzakelijk zijn geweest dat de adviesgroep had aangegeven op welke wijze een verzorgingsstructuur voor de kunstzinnige vorming over enige tijd in te passen zou zijn in bredere patronen van edukatieve centra en netwerken.

Ronduit onbegrijpelijk is het, dat de voorgenomen Rijksbijdrageregeling voor het Sociaal-Kultureel Werk in de beraadslagingen van de adviesgroep blijkbaar geen rol heeft gespeeld. Niet alleen komt de daarin geschetste toekomstige beleidspositie van het sociaal-kultureel werk - met inbegrip van de kunstzinnige vorming - niet aan de orde, maar bepaalde denkbeelden in het advies en Rijksbijdrageregeling staan zelfs op gespannen voet met elkaar. Het advies gaat, overigens zonder steekhoudende argumenten, uit van de onverbrekelijkheid van uitvoerend en ondersteunend werk en situeert dit op regionaal nivo in de zogenoemde 'centra voor kunstzinnige vorming'. In de Rijksbijdrageregeling, en met name in de nadere standpuntbepaling van de Staatssekretaris ter zake, worden de begrippen uitvoerend werk en steunfunctie nauwkeurig onderscheiden. Ten aanzien van de laatste wordt daarin nu bepaald: 'Tot de steunfuncties worden gerekend de methodiese en programmatiese begeleiding gericht op ontwikkeling en vernieuwing van beleid en uitvoering en verbetering van de kwaliteit van sociaal-kulturele voorzieningen'.

Onder deze omschrijving van steunfuncties is het werk te vatten dat het advies graag op regionaal nivo verricht ziet (pagina 8 en 9 van de nota). De adviesgroep wenst dit evenwel nogal star onder te brengen bij de bestaande creativiteitscentra en muziekscholen, die echter vooral zijn gericht op rechtstreeks uitvoerend werk. Ondersteunende activiteiten als schoolwerkplan- en programmaontwikkeling en begeleiding van kader vragen om deskundigheden die niet zonder meer bij docenten van deze instellingen aanwezig geacht kunnen worden.

Wordt dit niet onderkend, dan is het gevaar groot dat steunfuncties ten dienste van onderwijs en cultureel werk op niets anders uitlopen dan een verkapt systeem van vakleerkrachten voor expressie.

Bovendien situeert de nota van de adviesgroep deze instituten op regionaal nivo, hetgeen in de praktijk de provincie betekent, terwijl de Rijksbijdrageregeling het uitvoerend werk op het gemeentelijk nivo en de steunfuncties die een breder draagvlak nodig hebben op provinciaal nivo geplaatst heeft, met uitzondering van de vier grote steden. Dit kan voor de kunstzinnige vorming weinig anders betekenen dan dat de functies uitvoering en ondersteuning ook in bestuurlijk opzicht onderscheiden worden en ieder op een eigen bestuurlijk nivo geplaatst worden. Dit hoeft natuurlijk nog niet te betekenen, dat er niet allerlei organisatorische verbindingen kunnen worden gelegd tussen uitvoerende en ondersteunende instellingen.

Het advies staat bovendien op gespannen voet met de Rijksbijdrageregeling, omdat de daarin zeer centraal gestelde planvorming ten aanzien van het sociaal-cultureel werk door alle betrokken overheden in dit advies volledig ontbreekt. Daarover zouden alsnog duidelijke aanbevelingen gedaan moeten worden.

Wij dringen er bij de ministers op aan met betrekking tot deze onduidelijkheden, die hun oorsprong vinden binnen één en hetzelfde departement - dat van CRM - klaarheid te brengen in hun definitieve standpuntbepaling.

3. KANTTEKENINGEN BIJ DE STRUKTUUR

3.1. Via federatie naar één instituut

In het advies wordt voorgesteld op landelijk nivo te komen tot een federatieve samenwerking tussen de meest direkt bij deze operatie betrokken instituten: Film en Jeugd, Stichting Beeldende Vorming en de NSKV. Wij zijn steeds voorstander geweest van een krachtig landelijk ontwikkelingsinstituut, dat zich enigermate kan meten met soortgelijke instituten in andere verzorgingsstructuren. Dit standpunt handhaven wij onverkort. Niettemin kunnen wij akkoord gaan met de voorgestelde federatie van de betrokken instellingen, zij het onder de bindende voorwaarde, dat deze federatie beschouwd wordt als fase in een fusieproces. De realisering van één ontwikkelingsinstituut behoort het uiteindelijke doel te zijn.

Op pagina 31 van de nota wordt deze groei vanuit de federatie wel in het vooruitzicht gesteld, maar niet als doelbewuste strategie gepresenteerd: 'Bij het aangaan van een federatief verband zullen nauwkeurige afspraken moeten worden gemaakt over de taken die in gezamenlijkheid zullen worden uitgevoerd, naast de taken die ieder van de partners zelfstandig zal blijven uitvoeren. Deze afspraken zijn naar behoefte elk ogenblik te herzien, zodat het zelfs mogelijk is om vanuit een federatief verband in steeds toenemende mate naar grote eenheid te groeien.'

Een dergelijke formulering vinden wij te vrijblijvend om werkelijk effectief te kunnen zijn. Wij verzoeken derhalve de groei naar eenheid sterker te beklemtonen en vooral effectiever in een strategie te plannen. Over de wijze waarop dit zou moeten gebeuren dient overleg

met de betrokkenen plaats te vinden.

3.2. Enkele sectoren en velden ontbreken

In de federatie zijn betrokken de al eerder genoemde Stichting Film en Jeugd, SBV en NSKV. Daarmee worden de audio-visuele en beeldende vorming samengebracht met het generale instituut voor ontwikkelingswerk op het gebied van de kunstzinnige vorming. De sectoren muziek, drama en beweging zijn nauwelijks in de ontwikkelingen betrokken. Dit is vooral merkwaardig omdat er voor de muziek een Muziekpedagogies Centrum in voorbereiding is, er voor de beweging een Stichting Edukatieve Dans bestaat en het Nederlands Centrum voor Amateurtoneel zich op het terrein van de dramatische vorming beweegt. Voorzover deze instellingen aan ontwikkelingswerk doen, zou dit deel van hun activiteiten bij het landelijk ontwikkelingsinstituut moeten worden betrokken.

Wij zouden daar op willen aandringen, gezien het belang dat deze sectoren hebben om in verdere ontwikkelingen een rol te spelen. Gekonstateerd moet overigens worden dat van de betrokken instituten niet gezegd kan worden dat ze als instituut gelijksoortig zijn. De verschillende opvattingen over ontwikkelingswerk zouden nader gespecificeerd moeten worden.

Niet alleen een aantal sectoren ontbreekt in het advies maar ook worden bepaalde terreinen niet bestreken. De nadruk ligt sterk op basisonderwijs en enkele terreinen van het cultureel werk, terwijl het voortgezet onderwijs geen rol lijkt te spelen. Ook al door de beklemtoning van samenwerking met de schoolbegeleidingsdiensten, die zich niet of nauwelijks met het voortgezet onderwijs bezighouden. Helemaal buiten het blikveld blijven het vormingswerk werkende jongeren en het vormingswerk Jonge Volwassenen. Weliswaar behoren die formeel tot het beleidsterrein van Onderwijs en Wetenschappen, maar waar ze niet expliciet genoemd worden, ontstaat snel het gevaar dat ze aan de aandacht ontsnappen.

3.3. Samenwerken in gelijkwaardigheid

Op regionaal nivo wordt samenwerking met de schoolbegeleidingsdiensten bepleit, zonder dat de aard van de samenwerking in het licht van de verschillende taakstellingen nader gepreciseerd wordt. Het is volstrekt du: ldelijk dat innovatief werken ten dienste van het onderwijs per definitie samenwerking met de SBD noodzakelijk maakt. Maar het is ook in brede kring bekend, dat zowel in kringen van de kunstzinnige vorming als de schoolbegeleidingsdiensten grote reserves bestaan ten opzichte van een dergelijke samenwerking. Reserves die voor wat de kunstzinnige vorming betreft vooral ontleend zijn aan de nota Schoolbegeleiding van de Minister van Onderwijs en het standpunt dat het Contactorgaan voor Innovatie van het Onderwijs (CIO) vroeger heeft ingenomen terzake. Daarin werd van ieder dit zich met de school bemoeide weinig minder dan volstreekte ondergeschiktheid aan de schoolbegeleidingsdienst verlangd. Aldus is men beducht om 'onder kuratele' gesteld te worden. Dit standpunt is inmiddels duidelijk verlaten door de betreffende instanties en vervangen door een opstelling in de richting van samenwerking op basis van gelijkwaardigheid, maar in de wereld van de kunstzinnige vorming is het een nog steeds hier en daar levende angst. Terwille van een grotere realiteitszin met betrekking tot de

mogelijkheid de ontwikkelde voorstellen ook werkelijk te realiseren zouden op dit punt duidelijker kondities kunnen worden gesteld, waaronder de samenwerking op basis van gelijkwaardigheid ook concrete inhoud kan krijgen. Wellicht wordt de samenwerking daardoor akseptabeler, een samenwerking waaraan wij - mede gezien de sturende rol die wij vervullen in de Centrale Werkgroep Kunstzinnige Vorming van het CIO - grote betekenis toekennen.

3.4. Ook eigen ondersteuning AK

Op pagina 6 (punt 5) van het advies wordt bepleit de amateuristische kunstbeoefening (AK) eveneens te laten profiteren van deze verzorgingsstructuur. Wij zijn het daarmee eens. Helaas wordt daarin niet nader aangeduid welke specifieke verzorgingsfuncties voor de AK vervuld dienen te worden. Hoewel die op bijvoorbeeld het gebied van kadervorming vergelijkbaar zullen zijn met de kunstzinnige vorming, zijn er voor de AK tal van ondersteuningsvragen die veel meer liggen op het gebied van technische adviezen, akkommodaties, financiering, publiciteit, etc. Specifieke eigen vragen, wensen en behoeften, die van volstrekt andere aard zijn dan vragen die voortvloeien uit innovatiewerk op het gebied van de kunstzinnige vorming ten dienste van onderwijs en cultureel werk.

Om een voorbeeld te geven hoe uiteenlopend de opvattingen in de verschillende sectoren zijn: er wordt gesproken over programmaontwikkeling en in een zin verder over repertoire-vernieuwing. Voor de amateuristische kunstbeoefening heeft dat nagenoeg dezelfde inhoud, terwijl het advies suggereert dat het daarbij om verschillende zaken gaat. Tenslotte wordt in ditzelfde punt voorgesteld professionele kunstenaars en kunstbedrijven te betrekken bij de ondersteuning van amateurs. Een goede gedachte, die evenwel dringend om nadere uitwerking vraagt: hoe, in welke mate, met welke konsekventies? Het zou wenselijk zijn als er voor deze gerichte ondersteuning van de AK nadere uitspraken zouden worden gedaan - desgewenst op basis van nadere studie - over functies, behoeften, samenwerkingsvormen en daaruit voortvloeiende konsekventies. De AK zou daarmee naar ons oordeel meer gebaat zijn dan nu wordt gesuggereerd.

4. KANTTEKENINGEN BIJ DE PROCEDURE

4.1. Een omgekeerde route

Samenwerking tussen de verschillende instituten die betrokken zijn bij de kunstzinnige vorming is de sleutel om tot nieuwe structuren te komen. Daarbij wordt eigenlijk een omgekeerde route gevolgd. Er wordt een landelijke structuur gebouwd en er worden plaatselijke en regionale experimenten voorgesteld. Dat lijkt niet logies. Meer voor de hand zou het liggen, als eerst plaatselijke en regionale samenwerkingsexperimenten op gang waren gebracht en dat de resultaten daarvan richtinggevend zouden zijn geweest voor de landelijke structuur. Nu de volgorde anders heeft moeten zijn, lijkt het wenselijk de samenwerkingsexperimenten, waarvan in begeleidende brief sprake is, zodanig in te richten dat ze ook aanwijzingen zullen geven voor de gewenste taakstelling en structuur op landelijk nivo. Daarvoor is het noodzakelijk dat deze experimenten niet volgens één dwingend model

worden vormgegeven, maar dat de mogelijkheid bestaat voor een pluriforme aanpak. De NSKV pleit daarom voor een open experimenten, waarin allerlei bestaande plaatselijke en regionale omstandigheden een eigen rol kunnen spelen. Bij de gehele verdere vormgeving en uitbouw van de voorgestelde landelijke federatie, die via een geleidelijk groeiproces tot een gezamenlijk instituut zal dienen te leiden, zullen de uitkomsten van de regionale samenwerkingsexperimenten derhalve richtinggevend behoren te zijn. Dit pleit er tevens voor om de voorgestelde regionale samenwerkingsexperimenten niet als losse activiteiten ergens onder te brengen, bijvoorbeeld bij een departement of elders, maar ze zo dicht mogelijk te laten 'aanleunen' tegen de landelijke structuur, zodanig dat daardoor de gewenste wederzijdse beïnvloeding daadwerkelijk tot stand kan komen. Aldus kan de gewenste samenhang van begin af aan ontwikkeld worden, zonder het gevaar van los naast elkaar voortgaande ontwikkelingen.

4.2. Wezenlijke federatie-taken

Met de procedurevoorstellen, zoals deze in de aanbiedingsbrief worden gedaan, kan de NSKV in hoofdlijnen akkoord gaan. Er zou nog aan toegevoegd worden de fase van definitieve standpuntbepaling en publikatie daarvan door de betrokken bewindslieden.

Wij pleiten ervoor de onder punt b en c van de aanbiedingsbrief geformuleerde activiteiten ook bij de landelijke federatie onder te brengen. Dit zijn:

- b. Het starten van een vijftal regionale experimenten met betrekking tot de samenwerking tussen schoolbegeleidingsdiensten, begeleidende en dienstverlenende organen voor het jeugd- en jongerenwerk, klub- en buurthuiswerk en de centra voor kunstzinnige vorming.
- c. Instellen van een voorlopige advieskommissie voor de programmering van onderzoek op het terrein van de kunstzinnige vorming.

Hierdoor kan het gevaar worden voorkomen van een te versnipperde aanpak van de hele totstandkoming van het toekomstige landelijke ontwikkelingsinstituut. Bovendien krijgt de federatie daarmee wezenlijke taken te vervullen, waardoor het gewenste groeiproces krachtig bevorderd kan worden.

Amersfoort, september 1977.